

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 3.

V Ljubljani, dne 1. marca 1913.

Leto 43.

Vrnitev.

Pozdravljena, hiša očetova,
pozdravljen, zeleni moj vrt;
pozdravljena, zemljica kmetova,
tvoj sin se povrnil s tujine je sprt...

In sestre in bratje pritekli so
in ploskali so mi z ročicami,
obsipali so me z novicami,
smehljali se mi in mi rekli so:

»Kaj nam si prinesel od daljne strani?
Li solnčeca? Zvezd? In še lepšega kaj!
Aj dolgo nazaj k nam pač bilo te ni!...
Prinesel bonbonov si? — Daj nam jih, daj!«

»Jaz nisem prinesel bonbonov vam v dar,
ne zvezd in ne solnca — le tiho ljubav...
Vračujte ljubav mi, vi bratci, sestré,
in srečen bom spet sred rodnih dobav.«

Pozdravljena, hiša očetova! —
Spet polno mladosti je moje srce...
Z ljubeznijo zrem te jaz, zemljica kmetova,
z začudenjem sestre in bratci zro v me...

Francè.

Domovina.

(Povest. — Spisal Cvetinimirski.)

III.

Dan za dnem je prihajal zdravnik k Brekanovi družini. Oče se je počutil že malo boljše; nič več ga ni bolela noža tako hudo. Zdravnik, izvežban in izkušen človek, je bil zelo vesel, ko je videl, da se boljša stanje. In še bolj se je potrudil, da bi prejkoprej popolnoma ozdravil poškodovano nogo. Zato je pa udi skrbel, da je dobil bolnik vse, kar je potreboval in kar si je želel.

Med boleznijo je stregla mati očetu venomer z največjo skrbjo in ljubeznijo. Zmerom je imela dosti opravkov; semintja je hodila po sobi in drsala po tleh v svojih starih, nerodnih copatah. Zdajpazdaj se je urno zasuknila, odbrzela v kuhinjo kakor pomlajena in se vrnila v izbo s skodelico kave pa jo je postavila na nočno omarico kraj očetove postelje.

Velikokrat so bili tudi otroci pri očetovi postelji, samo zato, da so slišali kaj novega, in pa zato, ker so papà neizmerno ljubili. Prav lepo je bilo gledati, ko so stali drug poleg drugega kraj postelje in se ozirali v očeta, pri tem se pa tudi pogovarjali med seboj — in Manči se je časih zvonko nasmehnil s svojim čistim, sladkozvenečim glaskom. Zdelo se je, da meče kdo srebrn tolar po zlatem krožniku . . .

»Ali bo noža kmalu zdrava?« je izpraševala Rozalka.

»Seveda bo, Rozalka . . . kmalu bo zdrava,« je odgovarjal oče hčerki in si je popravljajl oedejo in vzglavje.

Silva se je tupatam razveselila.

»Takrat bo pa lepo, kaj ne, papa?«

»Bo, Silva, bo . . .«

»Takrat mi boš pa kupil novo punčko — reci, da mi jo boš kupil . . .

Ta stara nima že nič več las; tudi polovico nosa ji že manjka . . .«

»Vse ti bom kupil, čisto srce,« se je zasmeljal oče nedolžnemu otroku . . .

Časih je pa povzel tudi Manči besedo:

»Kajne, papa, da bomo šli potem vsi skupaj domov . . . Tja čez morje se bomo peljali na lepi, gosposki ladji z velikimi jadrji. Časih pravi to mama . . . Ali bo to res, papa? . . .«

Samo na smeh so se držala očetova lica.

»To pa še ne bo kmalu . . . Čez nekaj let šele, morda tudi nekoliko prej . . .«

»Takrat bom pa jaz že velik gospod! In tudi denar si bom že sam služil,« je govoril Manči samozavestno. Roke je držal v hlačnih žepih in je stal širokorazkoračen kraj Rozalke, ki se je rahlo smehljala in si popravljala s tenkima, nežnima rokama lahne valčke kostanjevih las.

Mnogokrat je bila tudi mati sama z otroki vred ob očetovi postelji. Tedaj so se pa razgovarjali o teminonem. Oče je tudi govoril in je poslušal

otroke. Zdajpa zdaj se je sključil v postelji, odgrnil nenadoma odejo na poškodovani nogi in gledal pazljivo z votlimi očmi na težke obkladke. Nato je pa zakrilil z obema rokama po zraku, položil zopet glavo na mehko vzglavje in se odel preko glave . . .

Zgodilo se je pa, da je prišel nekega dne Klanškov Polde ves truden in poten po stopnicah navzgor in je hrupoma stopil v sobo. Mati je ravno pospravljala z mize posodo. Zaverovana je bila v svoje delo.

»Dober dan!« je pozdravil Polde s hripavim, grčavim glasom in je snel klobuk z glave.

Mati je dvignila glavo.

»Ah . . . ti si, Polde! Dober dan Bog daj! Pa ti je vroče, močno vroče, se mi zdi . . . Je že tako; sama dobro vem, če hodi človek naglo po cesti . . .«

Polde matere ni poslušal, ampak je začel govoriti:

»Zaradi Rižnerjevega Janeza sem prišel — Meša — čuješ? . . . Jutri dopoldne bo prišel k vam, da se pomenite, kar se hočete; popoldne se pa odpelje z ženo proč . . .«

Tedaj se je zgenilo na postelji.

»Jutri že gre, Polde, jutri že?« je povprašal oče in zamahnil z roko jezno po muhi, ki je brenčala tik mimo njegovega čela.

Polde se je popraskal za ušesom.

»Da, jutri, Matija! . . . Ampak grozno se mu mudi domov, Janezu — mi je sam pravil . . . Menda bo čisto prav, da se oglasi še prej pri vas, preden odpotuje . . .«

»O, tisto je pa res!« dé oče. »Že dostikrat sem mislil na to. Mu bom naročil, da naj vpraša doma Hribarjevega Blaža, ki sem mu bil prodal kmetijo, če bi mi jo hotel zopet prodati nazaj. Vem, da bo to rad storil Janez in mi potem sporočil od doma . . . Če bi Bog dal, da bi mogli čez kakšna tri leta, ali pa še prej, tudi mi domov!«

Tako je zavzdihnil oče, se sključil pod odejo in obrnil glavo proti zidu . . .

»Bom pa šel!« je rekel končno Polde, ko so se že dolgo pogovarjali.

Materi je pa šinila kri v lica.

»Res že misliš iti, Polde?«

»Že,« je odgovoril Polde in odšel . . .

Drugi dan dopoldne je pa prišel Rižnerjev Janez. Mati mu je napravila brž čaja, in sédel je za mizo. Nedeljsko je bil oblečen: imel je zlato uro in zlato verižico. Na klobuku je imel pa velik krivec, ki se je lepo lesketal. Roke do zapestja na mizi, je sedel mirno na klopi in strmel v strop. Hipoma pa je planil pokonci, se zgrabil za lase, ki so bili lepo počesani, in pohitel proti postelji.

»Matija!« je vzkliknil in je prijel očeta za roko. »Danes pa grem . . . Grem . . . Ne moreš si misliti, kako težko čakam, da bi bil zopet enkrat doma . . . Ali ni bilo takrat neumno, da sem šel sem v Ameriko?! In sku-

paj smo se vozili takrat po morju — saj se še spominjaš, Matija, ne? Tudi Polde je bil z nami. — Ampak danes grem nazaj in nikdar več me ne bo videla Amerika.«

Tudi mati je stopila k postelji.

»Vidiš, Janez,« je rekla, »tako je na svetu: eden je srečen, drug zopet nesrečen. Ti si imel srečo tukaj, mi ne; Bog ve, kdaj bo še očetu noža zdrava . . . In kljub temu si želiš domov — morda še bolj kakor jaz ali Matija. — Pa zakaj nisi pripeljal žene s seboj?«

Janez je sklonil glavo.

»Nima časa; pospravlja še. Saj veš, da popoldne že gremo . . .«

Oče ga je živo pogledal.

»Sedaj pa k stvari! . . . Ti, Janez, kajne, da boš tako dober, da boš stopil doma k Hribarjevemu Blažu in ga vprašal, če mi proda nazaj kmetijo, ali ne. Neizrečeno rad bi dobil nazaj tisto zemljo, ki sem jo nekdam tako tjavendan prodal. To ga vprašaj, Blaža. Povej mu, kar sem ti rekel. In mi potem odpiši, kadar boš imel čas; ne mudi se prav nič! Sedaj tudi nimam toliko denarja . . . ampak čez dve leti bo že Bog kako dal, da bo vse prav.«

»Ravno tako mislim tudi jaz,« je pokimala mati, ki je stala kraj Janeza. Janez je segel po klobuk.

»Kar brez skrbi bodi, Matija: jaz bom Hribarjevega Blaža že nagovoril, da bo naredil tako, kakor je tebi pogodi. — Zdaj pa Božu priporočeni: moram iti!«

Podal je vsem desnico za slovo, se okrenil proti durim in šel . . .

»Pa se mu res mudi,« je rekla mati, ko so se zaprle duri za Janezom. Oče je skomizgnil z rameni.

»Srečen človek, ta Janez! . . . Kmalu bo doma, sam svoj gospod, na svoji zemlji, kakor kralj . . . Vem, da ga srce silno vleče domov . . .«

Mati je pa odgovorila:

»Vem, da ga vleče srce domov — zato pa je šel tako hitro odtod . . . Pa gosposki je tudi postal; še dosti govoriti se mu ni poljubilo . . . Seveda, mi smo berači, on pa ima denarnico polno bankovcev. Povsod ima ta človek srečo, naj se obrne kamorkoli, naj bo kjerkoli . . .«

Umolknila je mati naenkrat sredi stavka, si obrisala roke s predpasnikom in odhitela urnih korakov s prazno skodelico v kuhinjo k ognjišču . . .

Ko je pa ostal oče v izbi sam, so se mu oči zalile s solzami; trpka bolest mu je objela srce.

»Ne moremo si pomagati iz te revščine, ki nas stiska zdaj,« je premišljeval. »Je že tako odločeno, da ostanejo berači vedno berači in bogatini ponajveč zmerom bogatini.«

To je pomislil oče v svojem srcu, se preokrenil v postelji pod odejo, in zatisnil oči. Nato je zamahnil z roko, zaječal nenadoma bolešno in zaihtel krčevito kakor otrok . . .

. . . Mirno je teklo odsihmal naprej to življenje v bedi in revščini. Mirno in tiho — kakor temna reka na daljni, samotni pustinji: samo včasih zaječe globoko spodaj pod mirno gladino valovi, zaječe in utihnejo. In še večja mrtvaška tišina zavlada vsenaokoli. Od nikoder glasu —. V dolgem loku leti nad reko jata divjih golobov; tiho in neslišno jadra pod sivimi, bežečimi oblaki v neizmerno daljavo . . . Tako je teklo ti revni družini življenje . . .

Še zmerom je prihajal zdravnik na dom. Po izbi je hodil gorindol, vzel je včasih iz svojega žepa pomazano beležnico in je pregledoval zabeležena mesta. Mnogokrat je pa zaprl kar nanaglomala beležnico, jo vtaknil urno v žep in smuknil k očetovi postelji. Tam je opazoval dolgo časa obvezano nogo, si popravil tuintam s prstom očala na nosu in sklonil glavo globoko do kolen. Potem je pa planil kvišku, se urno pokrnil in švignil s kratkim pozdravom iz izbe . . .

Nekoč ga je pa vprašal oče:

»Kako mislite: ali bo noga kmalu zdrava? . . . Nič več ne čutim bolečin . . . Kar povejte, da bom vedel; neizrečeno me skrbi ta reč . . .«

Z rahlim nasmehom na licih, na polnih, svežih, rubinastih ustnah, razkročene prste zarite v mehke, dolge, valovite lase na glavi, je odgovoril zdravnik s sladkim, zvonečim glasom:

»Čez kakšen teden boste zdravi — to vam garantiram! Meni lahko verjamete; imam zadosti izkušenj — nisem zdravil samo vas . . . Sedaj, mislim, da začnete že prav lahko hoditi ob berglah. Potem — in to bo prav kmalu — pa bergle v kot in hajd, kamor vas žene srce!«

Na te besede ni oče odgovoril ničesar zdravniku. Toda v srcu si je mislil: »Morda bom res zdrav do tistega časa, morda pa tudi ne . . . Toda kako govori ta zdravnik! Kakor da bi se norčeval iz vsega na svetu . . . V njegovih modro in počasi izgovorjenih besedah tiči nekaj kakor strup v polni, rdečenadahnjeni breskvi . . . Kdovedi, kaj si misli natihem o moji boleznii?«

Nezaupno se je ozrl bolnik v zdravnika.

»Je res, kar sem rekell« se je okrenil zdravnik proti koncu k očetu.

»Mislite?«

»Ne mislim samo, ampak tudi vem . . .«

»Veste?«

»Ne samo vem, ampak naravnost garantiram. — No, pa moram iti!«

Zdravnik je zažarel v lica, poravnal lase na glavi, prijel naglo za klobož in švignil kakor burja skozi duri na prosto.

»Temu se pa še veliko bolj mudii, kakor se je mudilo Janezu,« je zatarnala mati, ko je zaloputnil zdravnik vrata za seboj.

Planila je tudi ona urno vun na hodnik in je poslušala, kako silno drvi zdravnik po stopnicah navzdol.

»Še potolče se, vihra vihrava, pa bo imel za enkrat!« je zmajala žena nejevoljno z glavo in se je vrnila v izbo. »Kako ti skače po stopnicah! . . .

Kakor da bi se trkljal z vso močjo prazen sod po hribu navzdol . . . Da bi se le ne zvrnil in se ne ubil — še tega se manjka . . .«

Oče je pa pokimal z glavo; nato pa poravnal odejo na sebi, si dejal roke pod glavo in polagoma zadremal. Kadar je pa zabrenčala muha nad njegovim čelom, je odprl hipoma trepalnice, zavzdihnil polglasno in zatisnil zopet trudne oči . . .

Nekaj veselega, nekaj srečnega je vendarle nastopilo v Brekanovi družini: Oče je čez nekaj dni že sam vstal iz postelje. Tudi je že hodil ob berglah po sobi in se sploh dobro počutil. Včasih je sédel na klop ob peči, položil si bergele na kolena, in njegov obraz se je zjasnil v hipni radosti. A brž nato se je zopet zresnil, kakor se prikaže v jesenskih dnevih včasih solnce nenadoma izza sivih, svinčenih oblakov in se koj nato zopet skrije za nje . . .

. . . Mirno je teklo to malo življenje po svoji mračni poti naprej, in vendar je posijal včasih kak svetel žarek tudi v ta gosti mrak . . .

Mali Manči, črnooki, zlatolasi, s porednim smehom na okroglih, dvema zrelima sočnima jabolkoma podobnih licih, in s svojimi urnimi kretnjami, je začel hoditi pogostoma iz hiše dol na ulico, kjer je imel mizar Miha svojo delavnico. Mnogokrat je ogledoval Manči s hodnika velika, svetla okna delavnice. Videl je znotraj vsepolno urnih, mišičastih rok, ki so se sukale in premikale kakor za stavo. In slišal je tudi razne glasove. Čudno se je zdelo vse to Mančetu — radoveden je bil.

Ko je pa stal nekoč zopet enkrat ob oknu in opazoval življenje v delavnici, je prišel vunkaj na prag sam mizar Miha, si prižgal smodko, uprl roke ob bok in nekoliko postal.

Manči ga je pa takoj zapazil in je hotel oditi. Tedaj se je pa Miha okrenil in je puhnil dim visoko v zrak.

»Čigav pa si, fant, è—e, čigav?«

Manči se je poredno nasmehnil in je pogledal samo od strani hudega strička.

»Jaz sem Manči!« je odgovoril ponosno.

Miha je nabral čelo v gube.

»Pa čigav Manči?«

Tedaj ga je pa pogledal Manči tako bistro, da se je Miha nehote nasmehnil.

»No, čigav si?«

»Manči Brekan sem!« se je odrezal Manči in se je tudi sam nasmejal.

Miha ga je potrepal po rami.

»A, Brekanov si . . . Glej no . . . Kar priden bodi, Manči! . . . —

Hočeš sladkorčka?«

Prijel je mojster fantiča za roko in ga je peljal s seboj v delavnico. Tu je stopil k neki mizi, kjer je imel svojo suknjo, in je izvlekel iz notranjega žepa lepopisano škatljico, polno bonbonov.

»Nastavi dlan!« je ukazal Mančetu in je odpiral počasi, rahel smehljaj na licih, lično škatljico.

Manči je pa iztegnil levico, desnico pa je skrnil za hrbtom. S široko odprtimi očmi, levo nogo za korak naprej od desne, je opazoval dobrodušnega Miho od razkoračenih nog do tolstelega obraza. Venomer pa mu je uhajal pogled na že odprto škatljico in na sladke bonbone, ki so kukali poredno izza pokrova.

Miha se je Mančetu čisto približal in mu je nasul v dlan bonbonov iz škatljice. Potem je pa zaprl škatljico, jo spravil nazaj v suknjin žep in se naglo okrenil.

»Ludvik!« je zaklical glasno.

Majhen, čokát fant rjavih las in sivih oči je priskakljaj z dletom v desnici od neke mize. Rokave pri srajci je imel visokozavihane do komolcev, predpasnik je bil pomazan, na koncu razcefran, in je dišal po smoli.

»Kje pa imaš tisto kletko, ki si jo sam naredil, Ludvik?« je vprašal Miha. »Daj no, skoči pónjo in jo pokaži temule fantku . . . Je taklo priden . . .«

Ludvik se je zasuknil urno na peti in je odbrzel kdovedikam. Kmalu pa se je vrnil s prav lično leseno kletko in je obstal.

Miha se je ozrl v Mančeta.

»Jo vidiš, fantek, kako lična igračka to! . . . Kaj, če bi znal ti kaj takega narediti? . . . To bi bil vesel . . .«

»Jaz sem naredil pa konjička, iz lesa sem ga izrezal, čisto sam, in še prav lepega konjička,« je rekel Manči možato in se oziral zdaj v Miho samega, zdaj zopet v mladega pomočnika Ludvika.

Kakor da je treščilo vanj, je omahnil Miha nazaj ob mizo.

»Kaj, ti znaš kaj takega narediti? Ti mali fantek? . . . Poglej no!« Manči se ni nasmehnil.

»Jaz sem naredil konjička, jaz!« je začel ščebetati.

Ludvik je zmajeval neverjetno z glavo.

»Ali ga imaš pri sebi, konjička? . . . Daj, pokaži . . . če se ne lažeš . . .«

»Ne lažem se,« je odgovoril Manči skoro resno.

Miha se je pa razkoračil.

»Ali ga imaš doma?«

»Doma ga imam, doma. In vsak je rekel, da je lep . . . Tudi stric Polde, ki je bil dostikrat pri nas . . . Ravnotako je rekel tudi papa, in mama tudi . . .«

Ludvik se je nasmehnil.

»Potem pojdi pa domov pónj in ga prinesi semkaj. Bomo videli, če je res za kaj . . .«

Tudi Miha se je nasmehnil in je prijel Mančeta za roko.

»No, če imaš konjička doma, pa steci pónj in ga prinesi pokazat . . . Boš dobil potem pa še bonbonov od mene . . .«

Manči se je okrenil.

»Koj pridem, koj prinesem!«

Zasmejal se je zvonkodoneče, se ozrl še enkrat v Miho in Ludvika, in je odhitel iz delavnice na ulico.

Po gladkem hodniku proti domu je skoro tekel. Vesele misli je mislil med potjo in se radoval v svojem srcu. Smeh je bil na njegovih licih, ustne so mu podrhtevale.

Ko je prišel v vežo, je skakljal po stopnicah navzgor kakor skakljá urna veverica spretno in lahno od veje do veje po temnozeleni smreki.

Sunkoma je odprl duri v izbo, se ozrl le postrani v Rozalko, ki je sedela tik okna, in je smuknil v spalnico, kjer je imel konjička spravljeneša v majhni, stari, že napolpolomljeni skrinji. Hitro ga je izvlekel izmed obleke, zaprl nato previdno pokrov in skočil v izbo. Le mimogredé je pogledal s prijaznim nasmehom na očeta, ki je slonel ob peči in imel v rokah bergle, in na mater, ki je prebírala za mizo fižol in metala smeti v velik pehar sredi klopi. Tudi na Silvo, ki je čepela na tleh pred punčko, se je komaj malo ozrl. Tako silno se mu je mudilo. Odprl je zopet duri in stekel po stopnicah navzdol, lesenega konjička pa je imel v hlačnem žepu . . .

Miha je ravno žagal orehovo desko in se držal sključeno nad že močno skrhamo žažo. Ludvik je pa nekaj dolbel in vihtel kladivo, ko so se nenadoma odprla vrata delavnice in je prisopihal Manči s svojim konjičkom.

»Glej ga, kako je nagel!« se je začudil Miha in je položil žažo k steni.

Manči je segel v žep.

»Sedaj sem ga pa prinesel.«

Izvlekel je lesenega konjička in se ozrl z dolgim, mirnim pogledom v Miho.

»Pokaži!« je rekel na drugi strani Ludvik, ko je slišal Mañčetove besede. Izpustil je dleto, odložil kladivo in se približal z urnim korakom zlatolasemu fantku.

Najprvo je vzel Miha sam konjička v roké; ogledoval ga je od vseh strani. Potem je pa prišel med Ludvikove smolnate prste. Obračal ga je semintja.

»Lepo je izrezljan!« je rekel Ludvik, ko se je nagledal konjička in ga dal Mañčetu nazaj.

Miha je pokimal z glavo.

»Ima na pravem koncu glavo ta fant, ima . . .«

Ludvik se je obrnil in odšel na svoje mesto. Zopet je dólbel in vihtel kladivo nad visokim dletom, da so leteli oblanci, zviti in tenki kakor so bili, visoko v zrak . . .

»Če hočeš, lahko ostaneš nekaj časa v delavnici, potem pa pojdi domov, da ne bodo starši v skrbeh zaradi tebe!« je rekel čez nekaj časa Miha Mañčetu. »Ná, sedaj ti bom dal pa še bonbonov . . .«

Segel je Miha po škatljici, jo odprl in nasul v Mančetovo dlan sladkih, medenih bonbonov. Potem je pa pobral zopet žago in pričel žagati, ne da bi se ozrl še kaj v fantka . . .

Manči je sédel na tla, ki so bila nadebelo posuta z mehкими, šustečimi oblanci in raznimi odrezki lesa. Mirno je sedel na tleh in se oziral naokrog. Delavnica je bila zelo prostorna in velika. Vendar je bilo skoro mračno v nji. Troje oken je strmelo zaspáno vunkaj na ulico. Zelo veliko dela so imeli pomočniki. V enem kotu sta dva oblala neko hrápavo, dolgo desko in sta molčala med delom. V drugem kotu je pa vrtal nekdo z velikanskim svedrom luknjo; zopet nekje drugje je pa meril mlad, suhljät fant lesene okvire in se pripogibal do tal. Sredi delavnice je pa stal dolg, s kocinami porastel pomočnik in je imel v rokah prav majhno, lično žagico. Kadil je cigarete in pljuval jezno izza rjavih zob. Poleg njega je pa barval neki drug fant novo, šele pravkar narejeno omaro.

Kmalu je vstal Manči in začel hoditi po delavnici gorindol. Povsod je vtaknil svoj nosek, vse je hotel videti in poznati. Zdaj je bil pri tem, zdaj zopet pri drugem pomočniku, pa vse radovedno izpraševal, kako se imenuje to ali ono orodje. Potem je pa skakljal zopet naprej; smuknil je k Ludviku in od Ludvika k Mihi. Držal se je na smeh in je veselo žvižgal.

Skoro do mraka se je obiral Manči v delavnici. Ko si je nabral nekaj lesenih koščkov s tal in jih spravil v žepe, se je okrenil:

»Zdaj pa grem!«

Miha si je obrisal ustne s širokim rokavom.

»Pa še pridi katerikrat!«

Tudi Ludvik se je ozrl.

»Izrezlaj še kaj in prinesi pokazat . . . Kajne, da boš?«

»Bom!« je odvrnil Manči in je odskakljal žvižgaje po mehkih, prijetno šustečih oblancih iz delavnice na ulico . . .

Doma je pa vse povedal, kje je bil. Opisoval je na dolgo in široko dobrodušnega Miho in ljubeznivega Ludvika. Oče se mu je rahlo nasmihal in matl ga je božala po cvetočih licih. Manči je pa spravljal iz žepov lesene koščke in se pričel igrati z njimi. Prišla je tudi Silva zraven in se je smehljala . . .

Od tega dne naprej je začel rezljati Manči razne igračke iz onih lesenih koščkov. Večidel je čepel z živordečim pipcem na čelešniku ob peči, lesene koščke lepo razvrščene pred seboj, in je študiral, kaj bi zopet izrezljal.

Oče je pa hodil še vedno ob berglah, četudi mu ni delala hoja prav nobenih preglavic več. Časih je pa govoril že o jami in o rudarjih . . . Mati mu je pa še vedno stregla kakor prej. Zdravnik se je oglasil le še včasih in je pokimal vedno zadovoljno z glavo . . .

Pri Cestnikovih.

as še ni bilo tam.

Jaz sem pa bil pri njih že mnogokrat in vam lahko o Cestnikovih marsikaj povem.

Družina šteje pet glav: Oče, mati, Milica, Marjan in Jelica.

Oče Cestnik so mizar, tesar, metlar, kolar, podobar, karkoli kdo hoče. Postavim: Sosedu Kotniku so črvi staro orehovo mizo popolnoma razrili in razjedli, tako da skleda ni marala več ravno stati na njej. Polivalo se je iz skleda na mizo, zlasti še, kadar je zajel v skledo pastir Tomaž s svojo veliko grčasto žlico. Kotniku je bilo torej treba nove mize. Kdo jo je naredil? Cestnik. Južniku v Lazih se je streha podrla. Zima je prišla, pa se je pri Južniku na strehi malo odpočila. »V zatišju sem,« si je zadovoljno rekla, »in précej je bolje.« Pa glej! Précej je bilo slabše: udrlo se je pod njo in Južnik je prišel k Cestniku: »Pridi in popravi mi streho.« Špeličniku so se polomile sani. Seveda, kako pa tudi žival muči. Skoraj ji je naložil vse ledene skorje in skale, ki so mu v jarku zamrznile, in peljal jih je k pivovarnarju v klet. Žival je vlekla in vlekla, a sani so se uprle: »Ne boš!« in razlezele so se po tleh. Cestnik je imel mnogo truda s njimi, preden jih je pripravil do tega, da so spet držale kakšen tovor. Cestnikov oče so imeli res pri vseh lesenih zadevah v vase svojo roko vmes. Skodlarjeva Manica je zlomila toporišče pri metli. Ni čuda, kako pa tudi pometa! S kakšno nevoljo, pometanje se ji zdi nečastno delo. No, pa Cestnikov oče so napravili novo toporišče in pravijo, da Manica sedaj rajše pometa; samo ne vselej pred svojim pragom.

Sedaj veste, da so Cestnikov oče res velik mojster. Ali glavna reč šele pride: Cestnikov oče so tudi podobar. Tisti križ, tam na razpotju v Hudj dol, so izrezali sami, prav sami, brez vsakega vzorca. Nekateri sicer govore, da se jim križ ni popolnoma posrečil, odkrije se pa le vsak pred njim. In to so hoteli Cestnikov oče in nič več: Križu čast! četudi Cestniku ne.

To se pa ne sme reči, da Cestnikov oče niso naredili še nobenega umetniškega podobarskega dela. Eno reč so znali posebno dobro izrezati: konjiča. S takimi rečmi se niso veliko pečali, a če so se, prebito! posrečilo se jim je vselej.

Kako lepega konjiča so naredili svojemu ljubljencu — Marjanu.

Kadar je bil konjič zgotovljen, se je vsedel Marjan na tesarsko klop poleg očeta in prosil: »Še pobarvajte mi ga!«

Kajpada so imeli Cestnikov oče tudi celo vrsto barv.

»Kakšne barve pa naj bo?« so vprašali sinka in v roki so že držali čopič.

»Bel naj bo, bel kakor Kotnikov belec!« je naročal Marjan.

»Bel konj se umaže,« so ugovarjali oče.

»Kakšen se pa ne zamaže?« je vprašal nepočakljivi otrok.

»Črna barva! Ta drži!«

»Pa črnega naredite!«

Oče so potegnili par črnih potez preko konjičevih nog in pristavili:
»Glej! Črn konj pa ni prijeten. Je preveč hud videti.«

»Kakšni konji pa niso hudi?«

»Sivi so prav krotki,« so menili oče in se nasmehnili, ker so Marjanu samo malo nagajali.

»Pa sivega naredite!« Marjan bi bil tudi s sivim konjičem zadovoljen.

Oče so naredili dve sivi lisi na konjičevem repu.

»Eh! Marjan! To ni nič! Siv konj ni lep. Glej, ta čudni rep!«

»Oh! Kakšen pa naj bo?« Marjan je postal že ves nestrpen.

»Rumen!« so vzkliknili oče. »Taki konji so redki.«

»Rumen? Kakšen pa bo? Pokażite!«

Cestnikov oče so vzeli v roke nov čopič, in konjič je dobil dve rumeni lisi na vratu.

»Takšen bo, poglej! Za vratom zlat, kakor murinček. To se mu bo podalo. A čez pas ne sme biti tak,« so napovedovali oče.

»Kakšen pa mora biti čez pas?«

»Rdeč kakor pirih. Da je vsaj kaj videti.« Cestnikov oče so se nasmejali, da je že Milica, ki je ves čas z Jelico v naročju poslušala, začutila potrebo, da se mora zavzeti za Marjana.

»To bo pa čuden konj. Marjan, jaz bi pa takega še marala ne.« Tako je prigovarjala Milica Marjanu.

»Kaj ti!« so se oglasili oče. »Zate so punčike, za Marjana pa taki konjiči.«

»Kako pa bo potem mojemu konju ime?« je skrbel Marjan.

»Lisec mu bo ime!«

»Zakaj pa lisec?«

»I, poglej, ker bo ves lisast.«

»Ali so taki konji lepi?«

»Ljudje jih nimajo nič kaj radi,« so to reč naglo izdali oče sami.

»Zakaj jih nimajo radi?«

»Ker imajo vse barve, pa nobene.«

Cestnikova mati so pa pri tem pogovoru sedeli v kotu in obrezavali krompir za večerjo.

»Vidiš, Marjan,« so povzeli mati besedo, »lisasti konji so kakor umazani otroci. Kakšen pa si ti včasih? Lisec-umazanec!«

Milica in Marjan, oba sta se začela gledati po rokah in nogah, če nista kaj lisasta ali zamazana. Tudi v obraz sta pogledala drug drugega. In kakšna sta bila?

No ja, Milici bi še človek oprostil. Roke so malo zamazane, a to je prišlo odtod, ker je ravno prej pomagala materi nositi drva izpred drvarnice v vežo. Milica si je šla takoj roke obrisat in bile so zopet snežnobe.

Ali Marjan? Ta ta! Te noge. Vse barve imajo, pa nobene, kakor lisast konj. Kje pa je tudi Marjan že danes povsod bil. Na vrtu. Tam ga ni bilo treba. Mati so ga morali zapoditi vun. Na Klančnikovem dvorišču. Od tam ga je prepodil pes. Na cesti. Vozniki so morali vpiti nad njim kakor črednik nad čredo. Seveda, če se človek povsod vtakne, in še tam, kjer ga ni treba, potem se mora — umazati; malo se sam zamaže, malo ga pa drugi namažejo. Marjan že ve, kako je to.

Marjana je bilo danes po pravici sram. Pogledal je na muco, ki je bila pred njim: Kako je bila snažna.

»Le glej, le,« so dejali oče, »kako je lepa in umita. Vsaka živa stvar skrbi, da si ohrani tako čedno suknjico, kakor ji jo je Stvarnik dal. Vi otroci pa mažete obleko in sebe kakor dimnikarji.«

To pot je šel Marjanu pouk zelo k srcu; zlasti še, ker se je bal, da morda ne dobi konjiča, ali pa vsaj ne tako lepo barvanega, kakor bi rad.

»Torej belega hočeš?« so ga vprašali oče še enkrat.

»Belega bi rad!«

»Prav! A pojdi prej in se lepo umij!« so mu ukazali mati.

Marjan je šel in se umil.

Naslednji dan pa se je že veselil z belim konjičem. Konjič je še vedno lepo snažen in bel. Ali Marjan? Morda tudi še. Samo če bo pri tem ostalo.

Kancijan.

Križ sredi polja.

(Legenda. — Bogumil Gorenjko.)

B ravni cesti je stala bela vas. Okrog in okrog vasi pa se je širilo polje, dolgo in široko, obdano od vinskih goric, ki so bile posejane z belimi zidanicami, kakor bi sedele bele golobice na rjavih strehah.

Sredi polja je stal velik križ, starodaven; nihče ne ve, kdo ga je postavil — morda so ga postavili tam ljudje, ko so se naselili v tej dolinici, znamenje svoje vere, da stoji tu, odkar rodi polje.

Stal je križ sredi polja, kakor blagoslovljena misel sredi srca. Na njem je stegal roke božji Zveličar, kakor bi hotel blagosloviti in objeti vsa ta polja, vsa ta srca vernih prebivalcev. Milostno so zrle njegove oči na te njive. Milost njegovih oči je bila, da se je razklalo zrno v zemlji, da je pognalo bilko, da je bilka zrastle v lat, in lat v klas, ki se je klanjal, težak in bogat, Odrešeniku, kralju polja. Milost njegovih oči je bila, da je oživel rjavi trs, da je pognal listje, da je rodil grozd, velik in sladak.

In vse to so vedeli prebivalci te blagoslovljene doline in so ljubili križ in svojega križanega Kralja.

Šel je mimo kmet, šel je orat. Ustavil je vole, se odkril in zaupljivo priporočil svojo setev Gospodu vsega.

Šel je mimo viničar, šel je kopat v vinograd. Postal je pod križem, pomolil in prosil Boga, naj z milostljivim očesom zre na nežne trte v vinskem vrtu.

Prišla je ženica, s tresočo roko je nalila olja v svetilko in je prižgala luč in zaprosila za sinove.

Prišla je deca — oj kako bi ona ne prišla k Prijatelju otrók — natrgala je rož, belih kresnic in rdečega maka, in ovenčala je rjavi les križa.

In Gospod je gledal z usmiljenim očesom v ta verna srca in bogato je blagoslavljal polje in vinske gorice, in ljudje so bili srečni v svojih srcih — — —

Pa minula so leta, dolga leta. Umrli je stari rod in prišel je nov, ta je vrgel iz srca svetinje svojih očetov.

Sam je stal križ sredi polja. Nihče se ni več ustavil s prošnjo ali z zahvalo pred njim. Celo deca, nežna deca, ki jo je Gospod tako ljubo vabil k sebi: »Pustite malim priti k meni« — celo ona ni več marala k svojemu Kralju.

In Kristusove oči so naenkrat potemnele. Žalostno so zrle to polje in te vinske gorice. Žalostno so zrle v ošabna srca prebivalcev.

In zrastel je osat, bodeč in trnjev, prav okrog križa je zrastel, prav do nog Gospodovih, kot bi hotel tudi on žaliti Stvarnika, kot bi hotel zasaditi svoje bodeče liste v Gospodovo telo. In ni bilo roke, da bi bila odstranila ta osat, ker ni bilo več srca v tej dolini, ki bi še čislalo svetinje prednikov, trdno vero, močno upanje in veliko ljubezen.

Prazna so bila srca teh ljudi in niso bila srečna, ker so zavrgla Kralja, in srce brez Boga ne more biti srečno!

Pa zavalil je sneg, debel in visok, in podrl križ, blagoslov sredi polja. Videli so to vaščanje. »Podrlo ga je,« so rekli, skomizgali z ramami in niso ga postavili nazaj, ker prazna so bila njih srca in brez vere.

Prišla je pomlad. Vrnili so se ptički z juga. Pa kot bi ne poznali več te doline, ker ni bilo križa sredi polja, so jo zapustili, drugam se preselili k ljudem, ki imajo srca verna, na polja, kjer stoje križi.

Prišla je pomlad, sejal je kmet, kopal je viničar. Pa to leto ni rodila zemlja grozda in pšenice in nobenega sadu. Osat je prerastel polje, da je bilo pusto in prazno, kakor so bila prazna srca, ki so vrgla iz sebe blagoslov nebeškega Kralja.

Deklamovanke.

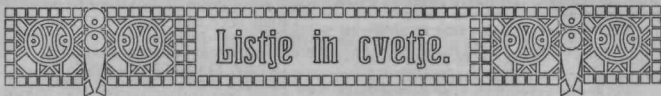
2. Naš Pazi.

Žival kaj pridna je naš Pazi,
ime zaslužil je pošteno:
dvorišče nam in hišo čuva,
opravlja službo izročeno.
Le kuram se je bil zameril:
»Ta kuže vedno komandira,
ne smemo daleč proč od hiše —
kar precej nas nazaj pritira...!«

V čuvajnici počiva Pazi —
prijetna to je zanj navada.
Pa pride s hribov dol lisica;
en skok — in z njo gre čopa mlada.

A putke druge zakričijo,
zbežé kot razkropljena čreda...

Dremoto Pazi koj preмага,
zadevo vso takoj pregleda.
Brž najde sled, kot burja šine —
in kmalu dohiti lisico.
Še živa čopa je, še živa!
A kazen doleti tatico. —
In zmagovit se Pazi vrne —
rešitelj on je čope črne,
ki je lisici v kremplje pala:
odslej spoštujejo ga kure,
čebļljajo vdano: »hvala, hvala!«
O. E. B.

Ob ranem grobu.

(V spomin pridnemu učencu V. P.¹)

Tak radostno na dan priklje
pomladni prvi rahli cvet,
a preden svojo moč razvije,
poljane srez pokrjuje spet:
omamljeni zaspé cvetovi,
zaspé pod belimi grobovi...

»Ob tvojem grobu, naš učenec,
iskrene nam teko solze! —
Pa upamo, da v rajú venec
prejelo tvoje je srce,
da v Bogu večni mir okuša,
nedolžnosti tvoja duša!«

Ne plakajmo za njim potrti:
molitev naj kipi v nebo!
Življenje novo se po smrti
prične, ko željno to oko
zagleda jasno božje lice,
morje lepote in resnice!

Ne toži, o predobra mati,
tvoj skrbni trud ni bil zaman!
Prenehaj, oče, žalovati
in misli na vstajenja dan:
odprli bodo se grobovi,
sešli se bodo vsi duhovi!

Ob ranem grobu vsi ljubeči
iz srčnih kličemo globin:

»Pozdravljen, mili, v rajski sreči,
nam vedno drag bo tvoj spomin.
Naj v rajú cvet se tvoj razvije
naj tamkaj večna luč ti sije!«

O. E. B.

¹ Vilibald Prah, jako priden in vzoren učenec IV. razreda deške ljudske šole v Kamniku, naročnik in marljiv čitatelj „Vrtca“, umrl dne 17. januarja 1913.

Kako smo obhajali stoletnico te- harske šole.

(Šolska naloga.)

Bilo je v petek, 20. decembra 1912. Noč je že razgrnila svoj mračni pajcelan čez dol in hrib. Zdajci se oglašajo svečanostmi glasovi zvonov naznanjajoč tako željno pričakovani praznik „stoletnega obstanka šole na Teharjih“.

Da, res velik praznik je čakal nas otroke. Vsi v praznični obleki in radostnih lic smo se zbrali naslednje jutro ob 1/2 9. uri v okrašenem šolskem poslopu. Z zastavo na čelu spremljani od gospodov učiteljev in gospodičen učiteljic smo šli v cerkev. Milostljivi gospod opat so služili levitirano sv. mašo, med katero smo učenci peli na koru.

Prišedši nazaj v šolo so nam gospod nadučitelj v lepih besedah opisali zgodovino naše šole. Koljko in koliko požrtvovalnih učiteljev in učiteljic je tu plodonosno delovalo v teh 100 letih!

Lepe pesmi so donele iz naših grl, kakor: „Krasen pogled“, „Ločitev“, „Saratan“, „So ptičice zbrane“ in „Cesarska pesem“.

Popoldne ob 1/2 2. uri smo se zbrali vsi učenci v „čitalnici“, kjer se je uprizorila igra „Sirota“, in deklamacije „Iz raznih stanov“, petje, pa tudi telovadna skupina.

Po končani predstavi, ki se nam je vsem zelo dopadla, so nas blagi učitelji v šoli prav dobro pogostili; kruha, štruc, pečenke, sadja in pokalic je bilo vsem na razpolago. S polnim želodčkom in s polnimi rokami smo se vriskaje vračali domov.

V nedeljo se je ponovila predstava, h kateri je prišlo mnogo ljudi.

Minula sta lepa dneva; vesela sta bila za me. Zdita se mi kot dva bisera, ki sta se tako hitro potopila v morju večnosti.

Spomin na ta krasna dneva pa mi bode ostal neizbrisen.

Teharje, dne 14. februarja 1913.

Helena Strnad.

Kratkočasnice.

Napačna razlaga pregovora. — „Slajše je dajati nego prejemati“, je rekel hlapec, ko je priložil svojemu tovarišu gorko zausnico.

Ali ne želite nič drugega? Kmetič nagovori gluha: „Oh, to je pa danes grdo vreme.“ Gluhec: „Kaj hočete?“ — Kmetič: „Pravim, da je danes grdo vreme.“ — Gluhec: „Jaz Vas res ne razumem.“ Kmetič (zavpije na vso moč): „Danes — je — zelo grdo — vreme!“ — Gluhec: „Oh, če ne želite nič drugega — saj to sam vidim!“

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Dati. (Dajati.)

Bolje je dajati nego jemati. — Dajati je slajše nego jemati. — Srečnejši je ta, ki daje nego oni, ki jemlje. — Dajati je lažje nego prositi. — Dajati je častno, prositi bolešno.

Daj je umrl, nedaj ga je pa pokopal. — Vsak pravi: Daj, daj, daj; nobenega ni, da bi rekel: Na, na, na!

Kdor hitro da, dvoje da.

Kdor dobrovoljno da, veliko da.

Kdor daje, naj molči; kdor prejema, naj govori. — Ko daješ, zamíži; ko prejmes, poglej.

Vsak naj daje tako, kakor bi rad sam prejemal.

Ne dajaj drugim, kar sam potrebuješ.

Dajaj tako, da boš mogel še jutri dajati.

Dajte in se vam bo dalo. — Od dajanja se kašča ne prazni.

Kdor daje, ta ima. — Preden kdo kaj da, mora imeti.

Nihče ne daje, ne da bi vedel, zakaj. —

Kdor da, je dobil ali pa bi rad lovil.

Kdor noče dati, kmalu dobi izgovor.

Z eno roko daje, z drugo že jemlje. —

Z eno roko daje, z obema pa jemlje.

Daj živ, kar misliš dati mrtev.

Kar daš živini, ti živina povrne.

Lažje je dati jajce nego kokoš. — Lažje je dati kožo nego ovco.

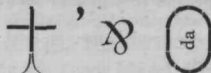
Dajati in jemati ne zna vsakdo.

Ne daj vsega, kar imaš; ne jej toliko, kolikor moreš; ne povej vsega, kar veš.

Kdor z nevoljo da, je krava, ki da mleko pa golido prevrne.

Rebus.

(Priobčil Fr. Zdravko.)

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil „Internus“.)

Ali moramo vselej pisati travo s 5 črkami?

Zastavica.

(Homonim.)

Prijetna na Kranjskem sta kraja, Ljubljčan pohaja ju rad; na drevju oboje nahaja se, — vendar drevesa ni sad.

Cid Em Nafr.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5-20 K, za pol leta 2-60 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.